

Kandidatnummer: 3660

(Hvis besvarelsen skal leveres på uavn, skrives navn i stedet for kand.nr.)

FORSIDE

ved besvarelse av hjemmeeksamen, semesteroppgave, rapport, essay osv.

Emnekode:	<i>Ex</i> 100
Emnenavn:	Eksamen philosophicum
Emneansvarlig (normalt faglærer):	Zackariasson Ulf Arvid
Eventuell veileder:	
Innleveringsfrist/ tidspunkt:	3. desember 2007 Innen kl. 14.00
Antall sider inkl. forside	(9) ni sider
Merknader:	

Jeg/vi bekrefter at jeg/vi ikke siterer eller på annen måte bruker andres arbeider uten at dette er oppgitt, og at alle referanser er oppgitt i litteraturlisten.

Ja

Nei

*Kopiering av andres tekster eller annen bruk av andres arbeider uten kildehenvisning, kan bli betraktet som fusk.***Gjelder kun gruppeeksamen:**

Vi bekrefter at alle i gruppa har bidratt til besvarelsen.

Ja

Nei

Kan besvarelsen brukes til undervisningsformål?

Ja

Nei

Semesteroppgave

Kandidatnummer: 3660

Innholdsfortegnelse

Innledning	2
Idelæren	2
Form og stoff	3
Form og stoff kontra idelæren	3
Erkjennelse	4
Dualisme og form og stoff	6
Avslutning	7
Litteraturliste	8

Er Aristoteles lære om form og stoff mer holdbar enn Platons idelære?

Innledning:

Både Aristoteles og Platon har sin mening om sann virkelighet som ikke kan være foranderlig. Jeg vil i denne oppgaven forsøke å drøfte holdbarheten til Aristoteles' teori om form-stoff kontra Platons idelære.

Platon (427-347 f.kr.) ble rystet og sterkt opprørt over henrettelsen av hans lærer Sokrates. Dette var en av grunnene til at han begynte å søke etter det aller høyeste som kan styre et samfunn og lede mennesker til et bedre liv. Det aller høyeste er for Platon noe evig. Han fant ut at det eneste evige er ideen. Hans idelære er veien til denne evige.

Etter Aristoteles syn (384-322 f.kr.) kan ikke den egentlige virkeligheten være noe fremmed til materielle eller stofflige faktorer, fordi det finnes uforanderlige sider ved sanseverdenen også. Og dette kan vi vite gjennom form og stoff.

Idelæren:

Hjørnesteinen for idelæren er Sokrates virksomhets filosofi. Sokrates ser at rettferdighet og gode handlinger kan oppnås ved å gå inn i sjelen som er bærer av noe goddommelig, uforanderlig og evig. Denne evige er "ide" som står bak alt som eksisterer.

Sokrates mener at ingen kan overføre sin innsikt til å skape innsikt hos noen andre. Hvert menneske må gå inn i seg selv hvor sjelen er for å finne innsikt og sannhet. Denne filosofiske virksomheten kaller Sokrates for "jordmorkunst"; det er ikke jordmoren som skaper barnet, men hun bare hjelper til med å bringe det frem. På samme måte hjelper han et menneske med å bringe innsikten frem. (Tollefsen et. al 2006: 76). Denne filosofiske virksomheten har Platon bygget på og videreutviklet til sin berømte "idelæren".

Platon anser ikke verden vi lever i som noe fast, fordi alt i den materielle verden rundt oss og alle våre sanser og erfaringer er foranderlige, ufullkomne. Således representerer ikke den rene virkeligheten sannheten. Platon mener at det må finnes noe bak denne materielle verden som er sant, fullkomment, uforanderlig og evig; nemlig ideene. Ideene står bak alt som eksisterer. De er virkelige, høyere og evige, og det er denne evige Platon søker etter for å bedre menneskets liv.

Form og stoff

Aristoteles var Platons elev i 20 år. Hans Form og stoff er de viktigste begrepene i hele Aristoteles filosofi. Det som kjenntegner hans filosofi er at Aristoteles knytter viten og sann virkeligheten ikke bare til noe bak sanseverdenen, men til noe som kan være materiell og stofflig.

Aristoteles mener at det er substanser/ting som eksisterer, og denne substansen/tingen har to sider, nemlig det han kaller form, og det han kaller stoff. Han betrakter en gjenstand eller substans/ting, som en enhet av form og stoff. Aristoteles betrakter form som tingens funksjon på sitt beste. (Stigen 1996:20).

Formen er altså tingens funksjon, i følge Aristoteles. Så når jeg sier; jeg er i god form, det betyr at jeg virker på mitt beste, eller slik jeg bør fungere. Og når jeg sier; jeg er i god eller i dårlig form, forstår vi at det er **på grunn av** noe inn i vår kropp (den formale årsaken). (Tollefsen et. al 2006:125). Derfor må formene eksisterer inne i tingene og ikke utenfor dem. Men stoffet i et menneske f.eks. består av kjøtt, bein, blod osv. Vi kan forstå av dette at stoffet er det som noe består av. Eller det som muliggjør en bestemt væremåte. Mens formen er den aktuelle substansens karakteristiske væremåte. (Tollefsen et. al 2006:126). Hele bildet av form og stoff blir forklart kort slik: formen ligger i enkelttingen selv, som en egenskap ved stoffet, og ikke utenfor tingen.

Form og stoff kontra idelæren

Platons mål er å vise at ideene er fullkomne forbilder "former", og de er eviggyldige og eksisterer i seg selv, atskilt fra sanseverdenen. Vi har tilgang til dem gjennom sjelen som har levd tidligere i ideenes verden før den ble fanget i kroppen. I tillegg er ideene planen bak hver ting, og de gjør tingen til det den er. Derfor må vi strebe etter ideens generelle fullkommenheten.

En ide er altså den høyeste fullkomne form for virkelighet, og en årsak bak hver eksisterende ting. Det finnes også lavere ideer, de representerer sanseverdenen, Den verden vi opplever med våre sanser og erfaringer. Platon vil si at det finnes en ide bak et menneske. Denne ideen er virkelig og er grunnlag til menneskets eksistens. Denne ideen kaller han den høyeste. Men hvordan det mennesket ser ut (høyde, hvilket kjønn, osv.) er den lavere ide, som også er virkelig. Den høyeste ideen ser Platon som grunnlag for våre begreper og sanseting, mens den lavere ideen er sanseverden. dvs at det finnes en ide for hver klasse av ting. Ut fra dette kan vi si at "form" hos Platon eksisterer som to sider ved tingene, en høyere form (ideverdenen), og en lavere form (sanseverdenen).

Problemet med Platons' idelæren er at formene eksisterer for seg, og de er atskilt fra den sansbare verden. Altså finnes det en ide bak et menneske, men det finnes også en ide bak

hvordan mennesket ser ut. På denne måten splitter Platon et menneske opp i to deler (ideer), hver del (ide) for seg selv. Og et menneske blir dermed ikke regnet som en enhet, men to ideer, to former og to enheter hver for seg. Det finnes altså en (1) årsak til at et menneske eksisterer, og samtidig en årsak til at det mennesket er som det er. Hver av disse årsaker eksisterer i et og samme mennesket. Men dersom det er bare en (1)ide bak menneskets eksistens slik Platon uttrykker og sier at menneskets ide er forbilde for et menneske. (Tollefsen et. al 2006:87), hvordan kan det finnes da en ide bak hvert menneske som individ? Det må finnes mange ideer i denne tilfelle som er faktisk bare en ide, menneskets ide.

Aristoteles har et annet syn på dette. For han eksisterer ikke formen for seg selv, men den representerer bare en side ved tingene, og former er ikke selvstendige og uavhengige av tingene. Han mener at form er bare en (1) virkelighet ved en substans/ting: sansetingen. Og den gir tingen dens karakteristiske virkemåte (funksjon). Men hva med den andre virkelighet ved en substans/ting? Jo, den forklarer Aristoteles som stoff. Stoffet er den andre virkeligheten ved en ting. Som tidligere nevnt er stoffet i følge Aristoteles det som noe består av, eller det som muliggjør en bestemt væremåte, dvs. at stoffet hos et levende vesen er det som de legemlige organer evnene virker gjennom. Hos et menneske er det altså stofflig forutsetning, f.eks. blod i kroppen, som muliggjør virkeliggjørelsen av kroppen. Blodet gjør at kroppen virker på den måten den virker. Når blodet muliggjør at kroppen virker, uten at vi ser prosessen, blir det en del av menneskets form virkeliggjort, således blir mennesket til det det er. Form og stoff hos Aristoteles er to faktorer, og de er til sammen årsaker til at et menneske er som det er.

Erkjennelse

Det å erkjenne noe, i følge Platon, betyr å ta stilling til og godta det i sitt indre (Tollefsen et. al 2006:76). For å forstå må vi ha viten. I tillegg må vi kunne skille mellom sikker viten og antagelse. Det å ha viten, mener Platon, betyr å kunne forstå at en ting er sann og virkelig. Platon anser den sansbare verdenen som noe foranderlig og ufullkommen. Bare ideene i seg selv representerer den sanne virkeligheten. Vi tror, i følge Platon, at vi har oppfatning av virkelighet, mens egentlig har vi ikke det. Han forklarer det med hulelignelsen hvor han illustrerer hvordan sanseverdenen, som vi er en del av, hindrer oss fra å se noe annet enn skygg av virkelighet (Tollefsen et. al 2006:98). Platon med linjelignelsen viser oss hvordan erkjennelse øker gradvis fra trinn til høyere trinn, og hver trinn etterligner av trinnet over. Vi starter altså nedenfra med nedest erkjennelsesform som er formodning (bilder av sanseting) og gå opp til overbevisning (som er ting i sanseverdenen), gjennomtenkning (som er begreper) og den siste og høyeste erkjennelsesformen er innsikt (ideer) (Stigen 1996:15). Derfor må vi ty til ideene som står utenfor tingene og uavhengige av oss for å oppnå en erkjennelse. Bare slik kan vi frigjøre oss fra det som vi betrakter virkelighet i den sanseverdenen, fordi sansetingene har ingen verdi i seg selv, de bare refererer til den sanne virkelighet som er ideverdenen.

Det at vi kan bevege oss fra enkeltting til generelle begreper er pga at vi har et minne om dem gjennom sjelen som har sett "ide-virkeligheten" før den ble fanget i kroppen.

Platon mener slik at vi får sann erkjennelse om tingene bare gjennom innsikt i ideene. Innsikt i ideene er det høyeste nivået av erkjennelsen i Platons linjelignelse. Her sier han at det er 4 trinn for å oppnå økt erkjennelse, og man må gå i etterligning fra et trinn opp til et høyere for å oppnå det høyeste stadium av erkjennelse som er innsikt. **Da har man det sann forbilde (ide).** (Stigen 1996:15). Men på denne måten skal ideene også etterstrebtes som det øverste forbildet.

Det kan virke vanskelig å etterstrebe ideen, da det finnes mange ideer. Her sier Platon at det må finnes en ide som står over alle ideer; en høyeste sannhet. Denne ideen kaller han "det godes ide" (Tollefsen et. al 2006:91). Vann (H₂O) forandres til is pga. kulden, også is til vann pga varmen. Etter Platons tankegang betyr det at det finnes en ide bak vann, en ide bak is og en (mellom) ide når isen er i prosess fra is til vann. Hver ide eksisterer uavhengig av de andre, men ideen bak kulden påvirker ideen bak vann, og ideen bak varmen påvirker ideen bak kulden. Her finner vi uendelige horisontale og vertikale ideer som er vanskelig å plassere. Dette mener jeg er problematisk i Platons tankerekke at vi klarer ikke å se klart hvor på linjelignelsen befinner ideene seg.

Aristoteles vil forklare dette med sin teori om form-stoff og abstraksjon. Aristoteles er enig med Platon i at erkjennelse må være til noe uforanderlig. For Platon ligger f.eks. viten om et menneske i selve ideen om mennesket. Mens Aristoteles mener det finnes uforanderlige sider i sanseverdenen også. Og disse uforanderligheter i sanseverdenen er tingenes former. Innsikt i ideenes verden er derfor ikke nødvendig for Aristoteles. Han mener at vi kan ha erkjennelse til noe ved kjennskap om tingenes form og stoff som vi får gjennom erfaring og abstraksjon. Å abstrahere betyr; å skille ut (Tollefsen et. al 2006:121). Når vi vil ha viten om noe, må vi vite hvordan form og stoff er knyttet sammen som en enhet hvor formen er en karakteristisk virkemåte (funksjon) ved en ting, og stoffet er den muligheten som virkeliggjør formen. Etter Aristoteles oppfatning er det ikke nok å si "slik er det", man må i tillegg kunne gjøre rede for hvorfor det er slik. Bare på denne måten kan vi ha sikker viten om noe. Formen er altså nødvendig for sikker viten. Erfaring er således en følge sansning, og er dagliglivets kunnskap, og forteller oss at noe er tilfelle, men viten er en rekke forklaringer, og forteller oss hvorfor noe er tilfelle. En kan altså si at viten er begrunnet erkjennelse (Tollefsen et. al 2006:119-120).

Aristoteles begrunner erkjennelse med 4 årsaker (Tollefsen et. al 2006:125-127):

1. Den formale årsaken (form)
2. Den stofflige årsaken (stoff)
3. Den bevirkende årsaken, dvs. en ytre faktor som virker inn på stoffet og bearbeider det slik at det får en bestemt form
4. Formålsårsaken; alle ting som eksisterer har et formål, dvs en funksjon de skal fylle

Videre kan en si at erfaring er kunnskap om det enkelte. Kunnskap om ett og bare ett tilfelle, f.eks. et individ menneske. Et menneske er enkeltmenneske pga. stoffet, og det er stoffet som skjeler dette mennesket fra alle mennesker. Stoffet gjør det mulig å skjeler

en ting av samme art fra hverandre. Alle mennesker er like i det at de har noe felles, de er av menneskeart. Men de er forskjellige som individer av menneskearten. De er forskjellige fra hverandre ved legemlige utseende, og dette er pga stoffet. Men de er like ved felles egenskaper, i det at de er mennesker. Det som er felles betrakter Aristoteles som det allmenne eller det generelle. Og det allmenne er formen ved menneskearten. Formen er slik felles og gjelder for alle individer av en art. (Tollefsen et. al 2006:121) Derfor må vi abstrahere eller skille ut det som er allment (her; formen) for å ha sikker viten.

Dualisme og form-stoff

En viktig del av Platons idélære er skillet mellom sjel og legeme. Han er dualistisk i sitt syn på mennesket. Han ser på mennesket som todelt; sjel og legeme. Hver del er atskilt og helt selvstendig i forhold til den andre. Og ikke bare det; de står også i et motsetningsforhold til hverandre.

Platon deler sjelen inn i tre deler:

1. Den tenkende del; fornuften. Fornuften er høyere og viktigere i det at den er udødelig og ikke knyttet til noe fra sanseverdenen.
2. Viljen, eller evnen til å ta beslutninger. Den er egen del av sjelen, og er den velgende del som har ansvar for å velge mellom delene.
3. Begjæret, eller sansene. Dette er den lavere del som er knyttet til legemet. (Tollefsen et. al 2006:103).

Hver av disse delene tilhører bestemte steder på kroppen; fornuften styrer hodet, viljen ligger i brystet og begjæret i magen. Platons poeng er at disse delene skal være ett og fungere i harmoni med hverandre, og således skal styre mennesker og lede dem til å vite hva som er sant og godt. Mennesker vil derfor ha evnen til å være rettferdig.

Platon klarer ikke å forklare på hvilken måte sjel og kropp er knyttet til hverandre i den forstand at hver er atskilt og fullstendige. Sjelen i følge Platon er noe fremmed i et menneske, og når den er knyttet til kroppen, vil dette føre til at mennesket ikke kan tenke klart. Kan et menneske eksistere uten sjel i en situasjon der kroppen og sjelen er atskilt fra hverandre og fungerer uavhengige av hverandre? Kan vi kalle det et menneske dersom det er uten sjel? Slik jeg ser det er det et relevant forhold mellom sjel og legeme. Og de er ikke selvstendige og fremmede for hverandre slik Platon tenker. Dualisme teorien er vanskelig tenkbar dersom en forestiller seg mennesket uten sjel.

Aristoteles anser sjelen som en uløselig side ved et levende vesen (et menneske). Han mener at sjel og legeme er en uopløselig enhet ved et menneske, samtidig som vi har sett at form og stoff er ikke to enheter, men en enhet ved en substans. Vi kan ikke skille dem fordi de er avhengige av hverandre. Et menneskes legeme er menneskets stoff, og sjelen er den formen (funksjon) som gir et menneske dets karakteristiske virkemåte. Aristoteles mener at **ingen** av menneskets deler (sjel og legeme/form og stoff) kan eksistere atskilt (4 årsaker), (Tollefsen et. al 2006:125-127). Et legeme uten sjel kan ikke eksistere som menneske og vice versa. Når et menneske dør forfaller legemet (stoff) og

sjelen (form) slutter å fungere (funksjon). Mennesket som individ vil da ikke lenger være menneske, det forsvinner. Ut fra dette kan man trekke at Aristoteles forutsetter et meget relevant forhold mellom sjel og legeme, og han klarer å knytte dem til hverandre med form og stoff hvor formen er drivende i utviklingen.

Avslutning

Etter min mening faller Platons bevisførsel gjennom på flere områder. Han klarer ikke å bevise hvordan en ide som er uforanderlig kan være årsaken bak det foranderlige samtidig som disse skal fungere atskilt og uavhengig av hverandre. Han klarer heller ikke å gjøre rede for hvordan en ide kan finnes på mange steder samtidig.

Aristoteles derimot, med sin form og stoff teori, klarer å samle en substans i en (1) enhet, og ikke som atskilte enheter. Han klarer å bevise at det finnes uforanderlige sider i sanseverdenen også. F.eks. form og stoff til sammen (enhet) er årsaker til at et menneske er som det er.

Om erkjennelsen ser vi at Platon klarer ikke å begrunne den, slik Aristoteles gjør med sine 4 årsaker. Platon knytter erkjennelse til innsikt i ideene, uten å forklare funksjonen mellom legeme og sjel, hvor sjelen er den som har viten om alle ting. Aristoteles begrunner erkjennelse med 4 årsaker som gir sann viten om tingene i sanseverdenen.

I den siste delen har jeg drøftet Platons dualisme. Etter mitt syn klarer han ikke å knytte sjel og legeme til hverandre, i stedet betrakter han dem som fullstendige og fremmede i forhold til hverandre. Mens Aristoteles beviser et gjensidig tett knyttet forhold mellom sjel og legeme i det at de er en enhet hvor legemet er menneskets stoff, og sjelen er formen. Aristoteles forkaster slik dualisme teorien og erstatter den med sin teori om form og stoff.

Etter alle argumenter og drøftningen, kan jeg si; **Aristoteles form og stoff er "det godes ide". Men ikke Platonsk "ide".**

Og svaret blir derfor: **Ja,- Aristoteles lære om form og stoff er mer holdbar enn Platons idelære.**

Litteraturliste:

Tollefsen/ Synse/ Nicolaisen 2006: *Tenkere og ideer.*

Anfinns Stigen 1996: *Repetisjonsoversikt til Examen philosophicum.*